

EGRELL

Institució per a l'Estudi, Gestió i Recuperació
dels Ecosistemes Lleidatans

www.egrell.org

CIENTÍFICS DE LA UNIVERSITAT DE LLEIDA I DE
L'INSTITUT CATALÀ D'ORNITOLOGIA DESACONSELLEN
FER L'AEROPORT A LA TIMONEDA D'ALFÈS PEL SEU
GREU IMPACTE SOBRE LA FLORA I LA FAUNA.

NOTA DE PREMSA 27-03-2003

Les opinions expressades corresponen als seus autors, reconeguts científics experts en la matèria, que EGRELL comparteix.

EFFECTES SOBRE LA FLORA I VEGETACIÓ DE LA TIMONEDA DEL PROJECTE DE MILLORA DE L'AERÒDROM D'ALFÈS

La plana occidental catalana, on s'ubica la Timoneda d'Alfès, forma part d'una unitat geomorfològica i també paisatgística —coneguda per la gent del territori, com els secans— que ha participat en les darreres desenes de milers d'anys d'uns processos geològics i d'una climatologia que han donat caràcter a les diferents espècies vegetals i animals que viuen en aquest sector del territori català. Els organismes que millor manifesten encara aquestes vicissituds històriques, malgrat les notables transformacions antròpiques ocorregudes en els darrers cent cinquanta anys, són la flora vascular i la fauna.

Els secans de Lleida comprenen un territori cada cop més reduït on la vida silvestre depèn exclusivament de les escasses precipitacions que s'enregistren, i que són encara allotjadors d'una flora estèpica i una vegetació eixarreïda que mostra notables exemples de les múltiples adaptacions que han degut d'efectuar aquests organismes a fi de poder sobreviure en les dures condicions del clima mediterrani continental semiàrid.

La superfície d'aquests secans s'ha anat reduint progressivament, i al mateix temps també ha minvat la seva representativitat a Catalunya i a la resta de l'Estat, degut a la modificació del paisatge per l'extensió de cultius de regadiu o la creació d'infraestructures de diferent caire. A hores d'ara, sorgeixen noves iniciatives que tornen a posar en perill la diversitat biològica del territori. Malgrat la conscienciació ambiental de la societat i l'increment de sensibilitat per la conservació de la natura, la visió que hom té dels espais d'afinitat estèpica, així com dels seus valors naturals és, en general, força indiferent o insensible en contrast amb la dels paisatges montans o subalpins. Els hàbitats d'àrees de clima semiàrid mediterrani són molt fràgils i singulars i a més són dels més amenaçats de la Unió Europea, bàsicament pel canvi d'usos del sòl.

Els secans que encara es conserven a Catalunya, com ara la Timoneda d'Alfès, mantenen, tot i que fràgilment, algunes espècies de notable interès biogeogràfic donat que les àrees de distribució actual d'aquestes són molt restringides i discontinues per tota la depressió de l'Ebre. Aquests hàbitats, les espècies i les comunitats vegetals que conformen es troben lligats a medis d'afinitat estèpica. En gran part aquests ambients han de ser considerats relíquies geomorfològiques, perquè encara contenen una flora que ens ha estat heretada directament de les condicions existents a final del terciari, per bé que lleugerament modificades per les crisis climàtiques quaternàries, i que han perdurat fins els temps actuals.

Els sistemes naturals dels secans són molt sensibles, ja que qualsevol acció, per moderada que pugui semblar, pot generar efectes sinèrgics de gran transcendència sobre les biocenosis. Els primers canvis es manifesten, bé per l'eliminació de la vegetació amb els problemes d'erosió que això pot provocar, o bé per la substitució d'espècies pròpies de les formacions vegetals naturals o seminaturals per altres de més banals, de caire nitròfil i ruderal. A més, aquests canvis van molt més enllà perquè repercuteixen en la pròpia qualitat dels hàbitats ja que a mig termini, acaben per afectar negativament a la fauna, la qual pot acabar desapareixent de l'espai de manera irreversible.

ESTAT ACTUAL DE LA TIMONEDA D'ALFÉS

El medi natural

La vegetació que ocupa la Timoneda d'Alfés està constituïda, principalment, per una formació fruticosa baixa i esclarissada (*Sideritetum cavanillesii*), en la que el timó (*Thymus vulgaris*), l'argelaga (*Genista scorpius*), l'esparbonella (*Sideritis scordioides*) i la sanadella de flor petita (*Stipa parviflora*) conformen la major part de l'espai. En alguns punts concrets apareixen matollars de siscall i botja pudent (*Salsolo-Artemisietum herba-albae*), com a resposta a la pastura practicada durant molts anys, i en els que es refugien tàxons d'interès com *Adonis microcarpa*, *Schismus barbatus*, *Peganum harmala*... D'altra banda, allí on el sòl és superficial s'hi fa, en superfícies reduïdes, una vegetació de pradells de petites plantes anuals (*Clypeolo-Psiluretum incurvi*) que semblen relacionar-se amb l'acumulació de restes orgàniques transportades per formigues. En els vessants dels turons que conformen la plana de la Timoneda d'Alfés, i preferentment en orientació nord es desenvolupen els llistonars (*Ruto-Brachypodietum retusi*), els quals contenen espècies anuals de contrastat valor biogeogràfic (*Euphorbia helioscopia* subsp. *helioscpioides*), *Alyssum granatense*, *Bombycilaena discolor*...

Aquestes formacions vegetals són alhora hàbitats de nombroses espècies de fauna, especialment d'avifauna estèpica, però també d'altres organismes vertebrats i invertebrats, aquests darrers fins i tot mal coneguts. Alguns d'aquests hàbitats es troben catalogats, segons la Directiva 97/62/CE, del Consell, de 27 d'octubre de 1997, per la qual s'adapta al progrés científic i tècnic la Directiva 92/43/CEE, relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de fauna i de flora silvestres, concretament *Salsolo-Artemisietum herba-albae* (codi 1430: matollars halonitròfils de *Pegano-Salsoletea*) que està considerat hàbitat natural d'interès comunitari; i *Clypeolo-Psiluretum incurvi* i *Ruto-Brachypodietum retusi* (codi 6220: zones subestèpiques de gramínies i anuals de *Thero-Brachypodietea*), considerats hàbitats naturals d'interès comunitari prioritari.

Instruments de protecció

L'actual aeròdrom d'Alfés es troba parcialment inclòs dins del límit físic de la Timoneda d'Alfés, espai natural inclòs en el Pla d'espais d'interès natural de la Generalitat de Catalunya (PEIN), segons el Decret 328/1992, de 14 de desembre, pel qual s'aprova el Pla d'espais d'interès natural, de manera que a l'esmentat espai no es poden dur a terme activitats que puguin malmetre o empobrir florísticament les comunitats existents, així com afectar negativament el sòl que les suporta.

D'altra banda, segons aquell decret, també tenen la consideració d'espècies estrictament protegides a l'espai: *Sideritis scordioides* i *Narcissus dubius*, de manera que d'acord amb l'article 9 de la Llei 12/1985, d'espais naturals, es prohibeix la destrucció, el desarrelament, la collita i la comercialització d'aquestes espècies.

El 9 de juny de 1998, es va aprovar el Pla especial del medi natural i del paisatge d'Alfés (publicat al DOGC el 16 de juliol del mateix any), la finalitat del qual és la protecció dels valors naturals i paisatgístics de la Timoneda d'Alfés, d'acord amb els objectius establerts en el Pla d'espais d'interès natural, la Llei 12/1985 d'espais naturals i tots aquells que específicament estableix el mateix Pla especial.

En l'esmentat Pla especial, i en concret a l'article 17 de les normes, s'explicita la protecció de la vegetació i del sòl, incloent-hi expressament la prohibició de destrucció i el desarrelament de les dues espècies de flora anteriorment esmentades i estrictament protegides a l'espai, i la prohibició de qualsevol actuació que produeixi la destrucció o la degradació de les comunitats vegetals que reflecteixen els tres hàbitats d'interès comunitari (*Salsolo-Artemisietum herba-albae*, *Clypeolo-Psiluretum incurvi*, *Ruto-Brachypodietum retusi*).

Les activitats

Tot i que dins del Pla especial de protecció del medi natural i del paisatge de la Timoneda d'Alfés es porten a terme activitats agràries (agricultura i ramaderia), cap d'aquestes són, ara per ara, incompatibles amb el medi natural en no generar impactes substancials sobre els sistemes naturals.

L'espai natural però, inclou i limita l'aeròdrom d'Alfés, que en l'actualitat compta amb tres pistes instal·lades en ferm de terra que s'intersecten entre sí. Una d'aquestes pistes, la de més llargada (pista 12 30), que és la que s'utilitza amb més freqüència en els enlairaments, va quedar com a límit exterior de l'esmentat espai.

L'objecte de l'avantprojecte del Pla director de l'aeròdrom d'Alfés pretén que l'aeròdrom millori les infraestructures i les instal·lacions aeroportuàries actualment existents amb una remodelació profunda a fi que es converteixi en l'Aeroport Regional de Lleida. No obstant això, aquestes millores passen per prolongar una de les pistes existents, construir un carrer de rodada i una plataforma a més d'altres instal·lacions necessàries i de suport per a donar servei al nou camp de vol de l'Aeròdrom. Totes aquestes actuacions suposen reduir considerablement la superfície de la Timoneda d'Alfés, a més d'altres afectacions.

REPERCUSSIONS FUTURES AMB MOTIU DE LES OBRES EN ELS SISTEMES NATURALS DE LA TIMONEDA D'ALFÉS

Atès que la pista principal limita amb l'espai del PEIN, qualsevol ampliació o millora en aquest sentit suposa una agressió directa als sistemes naturals de la Timoneda d'Alfés.

Una part d'aquestes agressions seran directes per quant l'ampliació i l'asfaltat de la pista de vol suposarà l'eliminació física de part de la vegetació existent a l'espai, la qual esdevé l'hàbitat principal per a la fauna d'afinitat estèpica allí establerta. Les obres duran una alteració dels altres hàbitats i dels espais pròxims que comportaran una regressió i ruderalització dels mateixos.

La reducció de la superfície de la timoneda d'esparbonella influirà en la disminució de la diversitat de les espècies vegetals, especialment d'aquell grup d'afinitat estèpica on hi ha un nombre reduït d'efectius.

Les mesures preventives que es proposen no es poden plantejar com a substitutòries dels hàbitats perduts a conseqüència de l'execució del projecte. En aquest moment tenim un clar coneixement de la flora i de la fauna de l'espai, així com de les interrelacions existents entre elles i el medi. La proposta d'ampliació de la ZEPA de Mas de Melons fins a l'espai no modificat de la Timoneda d'Alfés, no garanteix la incorporació dels mateixos hàbitats ni tampoc de les condicions que afavoreixen la presència de les singularitats d'espècies de flora i de fauna, ja que es tracta en la seva gran majoria d'espai agrícola —no mancat d'interès, però mai substitutori d'una timoneda—. Les comunitats vegetals que identifiquem a la timoneda es troben dins de l'actual espai natural i no existeix, en cap altre indret de les terres occidentals catalanes amb igual extensió. D'altra banda, la timoneda dona acollida a les úniques parelles d'avifauna estepàrica existents a Catalunya d'alosa becuda (*Chersophilus duponti*) i de trenca (*Lanius minor*).

CONCLUSIONS

1. Que l'execució del projecte tindrà greus afectacions a la flora i als hàbitats de la Timoneda d'Alfés, per quant hi haurà un contingent de plantes d'afinitat estèpica, algunes d'elles molt escasses a Catalunya, que desapareixeran de l'espai.
2. L'hàbitat que en concret ofereix la timoneda d'esparbonella (*Sideritetum cavanillesii*), quant a estructura de la vegetació, grau de recobriment i riquesa florística es veurà mermat, no solament en les àrees llindants on es portaran a terme les obres en les diferents fases programades, sinó també comportarà una reducció notable de la superfície de la mateixa fet que dificultarà el manteniment d'un nivell poblacional mínim que garanteixi la seva continuïtat, a més de produir greus conseqüències a tota la fauna que depèn d'aquesta formació vegetal.
3. El moviment de terres, inevitable en aquesta mena d'obres, durà una ruderalització en diferents punts de l'espai, amb la penetració d'espècies nitròfiles de caire colonitzador, pioner i d'estratègia de vida més oportunista, les quals no solament s'establiran amb major facilitat en l'espai, en detriment de les espècies pròpies de la timoneda, sinó que també comportaran una pèrdua irreversible de valor biogeogràfic, paisatgístic i fins i tot estètic del mateix.
4. L'ampliació de la ZEPA de Mas de Melons, no garanteix la incorporació dels mateixos hàbitats, ni tampoc de les mateixes condicions que afavoreixen la presència de les comunitats vegetals pròpies de la timoneda i, per extensió, de la mateixa fauna avui existent.
5. L'execució del projecte, suposa, en el nostre entendre, la vulneració de diverses disposicions establertes en la Llei 12/1985, d'espais naturals; en el Decret 328/1992, pel qual s'aprova el Pla d'espais d'interès natural; i en el Pla especial de Protecció del medi natural i del paisatge d'Alfés, aprovat el 9 de juny de 1998.

Lleida, 26 de març de 2003

J. A. Conesa; J. Pedrol i J. Recasens
Dpt. Hortofructicultura, Botànica i Jardineria
ETSEA. Universitat de Lleida

LES NECESSITATS DE PROTECCIÓ DE LA TIMONEDA D'ALFÉS I LA SEVA FLORA I FAUNA SÓN TOTALMENT INCOMPATIBLES AMB LA PRETESA CONSTRUCCIÓ D'UN AEROPORT AL SEU INTERIOR

1.- La timoneda d'Alfés (en castellà "tomillar de Alfés") constitueix un indret únic a Catalunya per la singularitat de les comunitats vegetals i animals que s'hi troben. Actualment es tracta del darrer exemple de gran erm estèpic de Catalunya, un dels paisatges més singulars i a la vegada peculiars, típics i genuïns de la plana de Lleida, antigament molt comuns i ara pràcticament desapareguts degut a les transformacions agràries. A més, aquest tipus d'ecosistemes, desde el punt de vista de la biodiversitat, són de llarg els més rellevants de Catalunya i els que li confereixen més importància dins del contexte de la UE.

2.- Aquest espai de tan sols un centenar d'ha. acull l'única població d'alosa becuda (*Chersophilus duponti*) (en castellà "alondra de Dupond") de Catalunya, ocell protegit i en perill, essent aquesta una de les poblacions més septentrionals de tota la seva àrea de distribució mundial. Un altre cas destacat és el de la trenca (*Lanius minor*) (en castellà "alcaudón chico"), considerada "en peligro de extinción" al *Catálogo Nacional de Espècies Amenazadas* (el màxim grau previst d'amenaça). D'aquesta darrera espècie, que actualment a tot l'estat espanyol només cria a la plana de Lleida, un 30% dels seus efectius s'alimenten de forma principal a la Timoneda d'Alfés. També trobem en aquesta timoneda altres espècies protegides en perill d'extinció o en greu regressió a Catalunya com la ganga (*Pterocles alchata*) (en castellà "ganga") i la terrerola vulgar (*Calandrella brachydactyla*) (en castellà "terrera común"), entre altres.

3.- Pel seu alt valor ecològic, la timoneda d'Alfés va ésser parcialment inclosa al Pla d'Espais d'Interès Natural (P.E.I.N.) i, en el seu moment, declarada Reserva Natural de Fauna Salvatge. També es troba parcialment inclosa dins la proposta de ZEPAs (Zones d'Especial Protecció per a les Aus) de la regió Mediterrània.

4.- Trobem molt greu que es pretengui construir un aeroport en aquest emplaçament quan l'estudi d'impacte ambiental no garanteix la supervivència de l'alosa becuda (*Chersophilus duponti*), la ganga (*Pterocles alchata*) i la trenca (*Lanius minor*), espècies catalogades com a "en perill d'extinció" a Catalunya.

5.- En els últims anys, la timoneda d'Alfés i les comunitats naturals que l'habiten estant patint un lent però inexorable procés de degradació a causa de l'increment de l'activitat aeronàutica, que ha comportat la reducció de l'activitat ramadera extensiva i una creixent presència humana i trànsit d'avionetes. Com a resultat d'aquests canvis, en els darrers cinc anys, la població d'alosa becuda s'ha reduït a més de la meitat, passant de més de quaranta parelles el 1990 a menys de 15 el 2002, essent, juntament amb la trenca (*Lanius minor*) una de les espècies en més greu perill d'extinció de Catalunya. Altres espècies com la terrerola vulgar (*Calandrella brachydactyla*) ha passat de 200-400 parelles el 1990 a 20-40 el 2000 i la ganga (*Pterocles alchata*) hi ha deixat de criar amb regularitat.

6.- La Generalitat de Catalunya va aprovar l'any 1996 el *Pla Especial de Protecció del Medi Natural i del Paisatge d'Alfés*, que afecta tant l'àrea inclosa al P.E.I.N com la seva zona d'influència. Aquest pla aconsella el trasllat de l'activitat aeronàutica fora de la timoneda, per considerar-la incompatible amb el manteniment dels valors naturals de la finca i amb el seu ús públic amb finalitats recreatives, socials i culturals. No cal dir que per ara no s'ha aplicat ni una sola de les recomanacions de l'esmentat Pla i que l'estat de conservació de la timoneda avui en dia és molt pitjor que quan es va redactar aquest Pla.

7.- Per tant, és urgent la protecció estricta de la totalitat de la timoneda d'Alfés, entenent com a tal també el sector agrícola inclòs al Pla especial d'Alfés, i la gestió integral de tota aquesta unitat per garantir la conservació efectiva de tots els seus valors naturals. En aquest sentit, considerem totalment improcedents la construcció del futur aeroport de Lleida, ja que aquest ús no és en absolut compatible amb la conservació dels delicats valors naturals de la timoneda.

8.- Considerem que el desig de dotar la ciutat de Lleida d'un aeroport adequat a les seves necessitats no està renyida amb la conservació del patrimoni natural. En aquests sentit, estem plenament convençuts que a la plana lleidatana existeixen múltiples alternatives d'emplaçament de l'aeroport fora de la timoneda d'Alfés, que no comportarien impactes ambientals tan severos. És per això que creiem totalment injustificable que la construcció del possible aeroport de Lleida es faci a costa d'un espai de gran valor natural, únic a Catalunya, com és la timoneda d'Alfés.

Contacte:

Joan Estrada Bonell (biòleg)
Institut Català d'Ornitologia. Tels. 93 319 69 12 - 93 319 42 79
Més informació a: www.egrell.org

